

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

HRT m.fl. ./ riksåklagaren ang. medhjälp till försök till mord m.m.

(Göta hovrätts dom den 27 maj 2026 i mål B 1698-26)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandena.

Svaret ska särskilt avse frågan om medverkan i mindre mån.

Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

HRT har dömts för medhjälp till försök till mord. Påföljden har bestämts till ungdomsvård i förening med ungdomstjänst i 100 timmar. Hon har också förpliktats att solidariskt med medtilltalade och med sina vårdnadshavare utge skadestånd till målsäganden.

EM har dömts för medhjälp till försök till mord. Påföljden har bestämts till sluten ungdomsvård i nio månader. Han har också förpliktats att solidariskt med medtilltalade och med sina vårdnadshavare utge skadestånd till målsäganden.

Överklagandena till Högsta domstolen

HRT yrkar att hon ska frikännas från ansvar och skadeståndsskyldighet.

Hon gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar hennes överklagande och därvid uttalar sig dels om under vilka förutsättningar ett handlande kan utgöra ett psykiskt främjande, särskilt när personen som påstås ha främjat gärningen inte närvarat fysiskt på platsen och samtidigt gett uttryck för oro och tveksamhet inför gärningen, dels om fara för brottets fullbordan förelåg då denna fråga bedöms olika i mål med liknande omständigheter i underrättspraxis.

EM yrkar att han ska frikännas från ansvar och skadeståndsskyldighet eller, i andra hand, att påföljden och skadeståndet ska sättas ner.

Han gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar frågan om gränsdragningen mellan försök till mord och grovt olaga hot.

Målet i sak

De gärningsbeskrivningar som ligger till grund för hovrättens dom och som domstolarna funnit styrkta lyder enligt bland annat följande

[ME] har försökt döda [PJ] genom att han, med ett skjutvapen, skjutit in i målsägandens bostad. Det hände den 26 augusti 2023 inom Järfälla kommun. Fara för brottets fullbordan har varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter.

[ME] begick gärningen med uppsåt.

HRT har främjat gärningen med råd och dåd. Hennes främjande har bestått i att hon haft kontakt med [ME] och hon har genom denna kontakt stärkt honom i hans uppsåt och därmed hjälpt [ME] att utföra skjutningen. Det hände den 26 augusti 2023 eller viss tid dessförinnan inom Örebro kommun eller på annan plats i Sverige.

HRT begick gärningen med uppsåt.

EM har främjat gärningen med råd och dåd. Hans främjande har bestått i att han haft kontakt med [ME] och/eller annan medhjälpare/anstiftare. Han har även förmedlat information mellan [ME] och övriga inblandade och därmed möjliggjort så att [ME] kunde utföra skjutningen. Det hände den 26 augusti 2023 eller viss tid dessförinnan inom Örebro kommun eller på annan plats i Sverige.

EM begick gärningen med uppsåt.

Tingsrätten, i vars bedömning i denna del hovrätten har anslutit sig till, har angående faran för brottets fullbordan uttalat bl.a. följande (tingsrättens dom s. 20 f.)

Som tingsrätten konstaterat ovan har två skott avlossats in i [PJs] lägenhet. Kulorna har gått genom köksfönstret och stannat i hall- och köksvägg. [PJ] befann sig i lägenheten. Enligt tingsrätten har försökspunkten uppnåtts i och med att skotten avlossades genom fönstret. Det rör sig om ett avslutat försök eftersom det fortsatta händelseförloppet efter det att kulorna avlossats var utom kontroll för skytten. Det är fråga om kaliber 7.62, som är en grov kaliber och passar i flera olika vapen, däribland maskingeväret AK47. Kulfragmenten kommer från en mantlad kula, men har inte kunnat

analyseras ytterligare. Det kan konstateras att ammunitionen, och därmed det vapen som använts, varit kraftig och avsedd att döda eller skada andra människor. Det står klart för envar att skott med ett sådant vapen utan vidare skulle tränga genom en vanlig fönsterruta och vidare in i lägenheten (jfr NJA 2003 s. 670). [PJ] befann sig i lägenheten och det har därför funnits en konkret risk för att han skulle träffas av kulorna och avlida, även om han befunnit sig i vardagsrummet och inte i hallen eller köket. Tingsrätten återkommer nedan till frågan om subjektiv täckning.

Jag instämmer i tings- och hovrättens bedömningar och anser lika med dem att fara för brottets fullbordan förelegat eller varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter.

Tingsrätten har när det gäller de här tilltalades medverkan i [MEs] gärning uttalat bl.a. följande (domen s. 22 ff.).

EM

Enligt 23 kap 4 § BrB gäller att straffansvar skall ådömas inte bara den som utfört gärningen utan även annan som främjat denna med råd eller dåd. Tröskeln för straffbar medverkan är mycket låg och kan bestå i vad som helst av fysisk art eller av psykisk art som på något sätt kan anses främja brottet, såsom råd eller uppmuntran (se Zila, Brottsbalken, En kommentar, Lexino, Kapitel 13–24, s. 1139, och Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2:a uppl., s. 438).

Som tingsrätten nyss redogjort för har [ME] skjutit mot lägenheten med uppsåt att döda. Av den skriftliga utredningen och EMs egna uppgifter har framgått att [ME] och EM var vänner. Den 25 augusti har EM lagt till det telefonnummer som [ME] då han skrivit med HRT, som kontakt, och döpt kontakten till Natta. Vid 17.29 har kontakten döpts om till Klivaren, som är slang för en person som mot betalning åtar sig att begå brott. Vid kl. 21.50 har kontakten åter döpts till Natta. [ME] och EMs telefoner har samma dag kopplat upp i Örebro. Mellan kl. 17.29 och 17.45 har [MEs] telefon mottagit telefonsamtal från EMs telefon. Då [ME] senare befunnit sig på tåget och då han kommit fram till Stockholm har det förekommit sju samtal från EMs telefon och ett från [ME]. Med början kl. 21.38 skriver de till varandra och [ME] frågar om en adress. EM svarar Kärrtorps gymnasium och Huvudskärsvägen 36, vilket är nära en plats där [ME]s telefon positionerat sig mellan kl. 21.55 – 22.17. EM har instruerat [ME] att be en taxichaufför vänta, för att han ska vidare med taxin. EM har därefter angett att [ME] kommer få vidare instruktioner på en telefon som han ska få på Huvudskärsvägen. EM har ånyo bett [ME] att inte skicka iväg taxin och att han ska meddela honom då han fått luren.

Genom dessa kontakter står klart att det är EM som gett [ME] instruktioner om vart han ska åka hur han ska ta sig till platserna samt hur han ska få ytterligare instruktioner. Uppgiften från EM i chatten om att [ME] ska

hämta en telefon på adressen i Kärrtorp och instruktioner om taxi sammanhänger tidsmässigt med att han något senare till HRT skrivit att han fått en telefon samt att han kl. 22.39 skrivit till henne att han är på väg att hämta en ”gan”. Mot bakgrund av [MEs] skjutning och vad som framgår av konversationen mellan dem och mellan [ME] och HRT är det styrkt att EM kontakter med [ME] handlat om skjutningen och att de instruktioner han givit varit med anledning av mordförsöket.

Mot detta ska EMs uppgifter ställas. Tingsrätten anser inte att hans uppgifter om en beaknaretelefon som skulle överlämnas utan vederlag och hur ett parti hasch, på kredit, skulle hämtas, framstår trovärdiga. Uppgifterna kan inte kontrolleras och framstår som påhittade. Tingsrätten bortser från hans uppgifter som alltså inte påverkar tingsrättens bedömning. Åklagaren har styrkt åtalet mot EM. Gärningen ska bedömas som åklagaren gjort gällande.

HRT

Chatt-konversationerna mellan [ME] och HRT har pågått från kl. 17.50 till 02 på natten. De handlar främst om att hon är orolig för honom och om att han ska köpa gåvor till henne för de pengar han ska få för uppdraget. Att det är fråga om en skjutning framgår inte uttryckligen av konversationen före skotten, men hon har inför tingsrätten berättat att hon anade detta. Av chattkonversationer under förmiddagen den 26 augusti har framgått att de diskuterat att han skjutit och resultatet av detta, varvid hon frågat om killen dog. Som angetts ovan har hon oroat sig för att han ska torska och bli frihetsberövad. Och den summa som diskuteras är mycket hög. Allt detta sammantaget och [ETs] uppgifter om att hela skolan kände till [ME]s planer i förväg, innebär att tingsrätten anser att HRT under konversationerna på kvällen och natten den 25 - 26 augusti kände till att han skulle skjuta en människa. De kontakter från hennes sida som kan anses ha inneburit att hon stärkt honom i hans uppsåt är främst att hon skrivit ”lycka till” kl. 22.12 och att hon 22.38, då [ME] ska hämta en gan uppmanat honom att ”gör det du ska göra”. Vidare har hon hjälpt honom att ta bort honom från snap-kartan. Tingsrätten bedömer att dessa kontakter inneburit att hon stärkt [ME] i hans uppsåt och att hon därigenom främjat brottet med råd och dåd.

Enligt 23 kap. 5 § BrB kan straffet för medhjälp sättas under straffminimum för den som medverkat endast i mindre mån, och i ringa fall ska inte dömas till ansvar. HRT har inte deltagit i planeringen av brottet och hennes kontakter med [ME] före skjutningen har i huvudsak handlat om oro för honom och kärleksförklaringar. Hennes uppmaningar och hjälpen med att stänga snap-kartan har emellertid bidragit till brottets genomförande. Gärningen kan inte anses ringa men HRT ska anses ha medverkat i mindre mån.

Åklagaren har således styrkt åtalet mot HRT. Gärningen ska rubriceras som han gjort men ska alltså bedömas som medverkan i mindre mån, vilket främst har betydelse för påföljden.

Hovrätten har beträffande de här tilltalades medverkan uttalat bl.a. följande.

Tingsrätten har redogjort för de rättsliga utgångspunkterna vid bedömningen av vad som utgör medhjälp. Hovrätten ansluter sig till den redogörelsen med följande tillägg. Bedömningen av om någon har medverkat i mindre mån ska göras i jämförelse med övriga medverkandes insatser och det krävs en påtaglig skillnad i aktiviteter mellan de inblandade. Även i de fall det finns diskrepans kan deltagandet ändå varit så aktivt att det inte kan bedömas som mindre mån (jfr NJA 2006 s. 577 och NJA 2009 s. 599).

Vad gäller EM och HRTs medverkan till gärningen så har tingsrätten redogjort för utredningen i målet. Hovrätten gör inte några andra bedömningar än tingsrätten i fråga om EM och HRT gjort sig skyldiga till gärningarna. Gärningen som EM har gjort sig skyldig till ska rubriceras som medhjälp till försök till mord.

Hovrätten anser, till skillnad från tingsrätten, inte att HRT kan anses ha medverkat endast i mindre mån. Av utredningen framgår att hon hade kännedom om att [ME] åkte till Stockholm för att genomföra en skjutning. Hon har löpande fram till skjutningen sms:at med honom. I sms:en har hon frågat hur det går, när det ska ske, uppmanat honom att stänga av "hitta appen" på telefonen, pratat om pengarna han ska få och önskat honom lycka till. Hon har genom detta uppmuntrat honom och stärkt honom i sitt uppsåt. Hennes deltagande har varit så aktivt att det inte kan anses vara endast i mindre mån. Det innebär att bestämmelsen i 23 kap. 5 § brottsbalken inte är tillämplig. HRT ska dömas för medhjälp till försök till mord.

Jag instämmer i hovrättens bedömningar av åtalen mot HRT och EM. Jag instämmer även i hovrättens påföljdsbestämning och domstolarna bedömningar av skadeståndsskyldigheten.

Hovrättens domslut ska enligt min uppfattning stå fast.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Högsta domstolen har förelagt mig att svara främst beträffande frågan om medverkan i mindre mån och därvid om det finns anledning för Högsta domstolen att pröva denna fråga.

När det gäller ansvar för medhjälp har Högsta domstolen i rättsfallet ”Medhjälparen i Linanäs” (NJA 2023 s. 177) funnit att en person, som var införstådd med att ett rån skulle begås och som följde med till brottsplatsen och närvarade under rånet, hade främjat brottet. Personen dömdes för medhjälp till rån.

Högsta domstolen uttalar sig vägledande enligt bl.a. följande.

13. Eftersom det inte finns någon allmän skyldighet att ingripa mot annans brottslighet står det emellertid klart att det för straffansvar normalt krävs något mer än att en person har befunnit sig på platsen för ett brott. Den som endast passivt har iakttagit att någon annan har begått ett brott kan i regel inte anses ha utfört en handling som övat inflytande på händelseutvecklingen, även om han eller hon har haft en positiv inställning till brottet. För medhjälpsansvar krävs att personen därutöver har gjort något som visar att han eller hon solidariserat sig med gärningsmannens agerande samt att gärningsmannen har uppfattat vad personen har gjort och därmed har stärkts i sitt uppsåt. (Se dock 23 kap. 6 § BrB angående straffansvar i vissa fall för den som underlåter att avslöja eller förhindra vissa brott. Se också bl.a. ”Lägenhetsförvaringen” NJA 2003 s. 473 när det gäller skyldighet för den som intar en garantställning att avvärja annans brott.)

14. Det är inte möjligt att närmare ange i vilka fall och under vilka förutsättningar ett handlande i situationer av detta slag innebär ett psykiskt främjande av annans gärning. Detta är något som får bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Det innebär bl.a. att det kan finnas anledning att bedöma den eller de handlingar som utförs i ljuset av den relation som personen har till gärningsmannen samt att det bör beaktas inte enbart hur personen agerar på brottsplatsen utan också vad som har skett dessförinnan. Den som på något sätt har närvarat vid diskussionerna om att ett brott ska utföras och, med insikt om vad som ska ske, följer med gärningsmannen och närvarar då denne utför brottet måste ofta genom sitt handlande anses ha stärkt gärningsmannen i hans eller hennes uppsåt.

15. För ansvar krävs det inte att den medverkande själv gör bedömningen att han eller hon stärker gärningsmannen i dennes uppsåt eller på annat sätt främjar brottet. Det är normalt tillräckligt att den medverkandes uppsåt täcker de faktiska omständigheter som domstolen lägger till grund för bedömningen att det är fråga om ett främjande.

Högsta domstolen har också tidigare (se NJA 2006 s. 577) prövat ett åtal för medhjälp till inbrottsstöld och där kommit fram till att den åtalade medverkat endast i mindre mån. Högsta domstolen har därvid uttalat sig vägledande enligt bl.a. följande.

Enligt 23 kap. 5 § BrB kan straffet sättas under straffminimum för den som medverkat allenast i mindre mån, och i ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Det första ledet i bestämmelsen skulle kunna tolkas så att det är fråga om en absolut bedömning. Enligt förarbetena (NJA II 1948 s. 216), doktrinen (Strahl, Allmän straffrätt i vad angår brotten, 1976 s. 282 och Jareborg, Allmän kriminalrätt, 2001 s. 426 f.) samt praxis (NJA 1949 s. 529; jfr dock NJA 1963 s. 574 och 1984 s. 922) skall bedömningen emellertid vara relativ; det räcker att den tilltalade medverkat i mindre mån än andra för att bestämmelsen skall bli tillämplig. Det vida tillämpningsområdet balanseras av att underskridandet av straffminimum är fakultativt.

Högsta domstolen har således i NJA 2023 s. 177 uttalat sig vägledande om ansvar för medhjälp till brott och i NJA 2006 s. 577 uttalat sig vägledande specifikt angående tillämpningen av 23 kap. 5 § brottsbalken. I vilken mån den tilltalade i ett visst fall främjat brott och i så fall medverkat endast i mindre mån torde vara beroende av en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet och därmed inte av intresse utanför det enskilda målet.

Jag vill när det gäller EM framhålla att det för hans del är uppenbart att han inte kan anses ha medverkat endast i mindre mån. Det finns enligt min uppfattning inte heller i övrigt något prejudikatintresse i att Högsta domstolen prövar hans överklagande. Jag avstyrker prövningstillstånd beträffande honom.

När det gäller HRT har tingsrätten till skillnad från hovrätten funnit att hon medverkat endast i mindre mån. Det bör dock framhållas att hovrätten i sina domskäl lyft fram och lagt vikt vid ett mer aktivt deltagande från hennes sida än vad som framgår av tingsrättens dom. Utifrån det som hovrätten funnit utrett och lyft fram är det min uppfattning att hon inte kan anses ha medverkat endast i mindre mån. Jag vill för egen del också tydliggöra att HRT inte bara lämnat uppmuntrande meddelanden till [ME] och tips om hur han kunde undvika att spåras via lokaliseringstjänster på sin telefon. Hon har också av [ME] utlovats gåvor betalade med medel från den ersättning som skulle utgå för uppdraget, vilket medför att hon måste ha haft ett eget intresse av att skjutningen skulle komma att genomföras.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum

Åklagarkammaren i Örebro (AM-169344-25)

Kammaråklagaren Alen Islamovic